

*„Ez hát a hon... Ez irdatlan
hegyek közé szorult katlan.
S az út... Kígyó vedlett bőre.
Hány népet vitt temetőre.
S hozott engem, ezer éve,
Árpád török szava, vére
bélyegével homlokomon...”
(Verecke)*

KOVÁCS VILMOS
1927-1977

A vers születése

Ősz volt, reménytelen későősz. Ungvár felismerhetetlen szürkeségben lebegett, akár egy ólomcellába zárt rab. Illett ez a városhoz, illett a régióhoz, amelyet oly sokszor elárultak, eladtak, elcseréltek, mint a Közép Európa Bank kisebbségi részvénycsomagját Detroit, Bécs, Párizs vagy éppen Prága zugtőzsdéin.

A vármegyeház hátsó toldaléképületének egyik szobájában, az idegesen rángatózó neonfényben ott ült a költő, s körötte megdermedt a csend. Kint rendjelek zörögtek, félretaposott cipőjű fullajtárok loholtak, és brosrúkon iskolázott lektorok irtották buzgón a ruszin ígéket s a magyar burzsoá nacionalizmus rémképeit. De itt megszűnt a gonosz birodalma, s a költő az álmatlan éjszakákból hozott látomásait véste papírra. A választ e megcsúfolt történelem kihívására.

Itt már nem volt elég a kárpátaljai magyarság sorsát jelképező, Magyarországon is megbecsüléssel fogadott első kárpátaljai vers, a Meghalt *Julis néni* krónikás hangvétele („nincs ezeknek más vétkük, / csak az, mit nevükben elkövettek,”). Most a regélésből a regébe vált. A mítoszba, amely nemcsak sorsunk madáchi tényeit, de azoknak az élő és élettelen világgal való borzongató összefüggéseit is rímekbe rögzíti.

Látomás ez. Látomás, melynek középpontjában nem a népvándorlás megannyi néptöredéke áll nem a hol keletre, hol nyugatra vonuló seregek s nem a halálba hajsolt ártatlan emberek tíz- és százezrei. A vers „hőse” maga ez a rusztikus út, Kárpátalja zöld ősvadonba öltözött hegyvidéke, s az azt ölelő peremvidék. A természet, amely csak azt tűri meg társaként, aki ismeri és elfogadja törvényeit, s amely maga a TÖRTÉNELEM. A gögös hódítókat, idegen gazdákat elviszi ez a történelmi út s maradunk mi, a legyőzöttek, megalázottak, az idő győztesei: magyarok és ruszinok. A „gens fidellissima”.

S mintha megroppant volna valami a rosszul számon tartott időben. A költő felállt, s a fiatal szerkesztő-barát asztalára tette az írást. Az írást, amelyből néhány sor, néhány szó után látszott, hogy ez az ezen a tájon a túléléshez olyannyira hiányzó vers, a megtalált varázsszöveg.

Egy pillanatra mintha megtört volna a brezsnyevi korból áradó ólomhomály s áttűnt volna a nap. S felszállott a vedlett vakolatú, ódon, vén vármegyeházra... Nem. Nem a páva. Kerecsenmadár.

S. Benedek András 2000

VERECKE

*Ez hát a hon... Ez irdatlan
hegyek közé szorult katlan.
S az út... Kígyó vedlett bőre.
Hány népet vitt temetőre.
S hozott engem, ezer éve,
Árpád török szava, vére
bélyegével homlokomon...*

*Szerzett ellen, vesztett rokon
átka hull rám, mint a rontás.
Perli-e még ezt a hont más?
Fenyő sussan, lombja lebben:
besenyő-nyíl a mellemben,
szakadékok; szakadt sebek,
útpor-felleg: megy a sereg,
elmegy, s engem hagynak sírnak...*

*Ágyékomból most fák nyílnak,
fényes szemem kivirágzik,
szájam havas vihart habzik,
málló szirtbe temesetek,
fejem alatt korhadt nyereg,
két lábamnál lócsont sárgul
ősi jognak bizonyosságul,
mert ez az út, kígyó bőre,
kit nem vitt már temetőre,
s ki tudja még, kit hoz erre,
menni vele ölre, perre.*

1967

„AZ IDŐ BAL MARKÁBAN”

Kovács Vilmos pályaképe

AZ ÚT VÉGE

Zordra és reménytelenre fordult az ősz, amikor a rokonok és barátok kis csoportja a sietős farkasréti búcsú után a főtí temetőben végső útjára kísérte Kovács Vilmost, aki 1976-ban még az örök újrakezdők kamaszos hevületével és hitével búcsúzott Budapeستől, de egy év múlva, mindössze ötvenévesen már csak a konok kötelességtudat készítette az út befejezésére: néhány napra s egyben örökre áttelepedett Magyarországra. A család, a hozzátartozók fájdalma mellett kétszeres volt azok vesztesége, akik a búcsúztató szavaival szólva, a Kárpátok alatt könnyeztek és káromkodtak¹, hiszen ők barátjukban azt az embert veszítették el, aki a gyermekkorát élő kárpátaljai magyar irodalom számára a kibontakozás esélyét nyújtotta. Igaz, a halál megmásíthatatlanná tette azt a tényt is, hogy Kovács Vilmost, a költőt és irodalomszervezőt már közel egy évtizede elveszítették. Tegyük hozzá: önhibáján kívül. „*Most már tudjuk mondta a búcsúzó barát hogy rád kényszerített magányod falait tágítva indultál el nagy pionír-elődeid Juliánus barát, Körösi Csoma csapásain, nem pedig menekülni vágytál közös gondjaink elöl. A vállalkozás hősiességét tán csak akkor tudtuk igazán értékelni, amikor egyre ritkuló léptekkel, vékonyuló testtel is megpróbáltál pogány őszét és magyar lovasok nyomában maradni. De a szörnyű kór nem tisztelhetette a vállalkozás heroikusságát, s a nagy kaland után neked Fót lett az, ami Csomának Darjeeling. De mégsem. Hisz te hazataláltál.*”

Vajon valóban hazatalált? Az ember, akit a népvándorlás megkésétt hulláma sodort el, semmiképp. A költő? Megőrizzük-e örökségét, értjük-e utolsó üzenetét?

*Uram, emeld fel csontig nyűtt testem,
s fűjd el belőle múlt lobogások
füstölgő üszkét.*

*Ismerd fel bennem halandó másod,
ki most fekete árnyadra estem,
s hozzá szegeznek lázvörös tüskék.*

*Uram, megjártam én is a poklod,
ha teremtésed csodája hívott,
kiosztva részem.*

Semminek sok volt, de csillaggal írott.

*Uram, mostantól több lesz a gondod,
s műved, a csoda, késve lesz készen.*

*Uram, marad itt még néhány bolond,
s ha most felemelsz, mindőjük nevét
füledbe mondom.*

*Oszd fel közöttük poklunknak felét.
Homlokuk jeles, nyakukban kolomp.
S vigyázzunk rájuk ott a porondon.*

(Testamentum)

Kovács Vilmos rövid életéből is mindössze másfél évtized az irodalomé, a költészeté. Hogy a töredék mű értékét, súlyát jól érzékeljük, idézzük fel a világra eszmélés, a később mindegyre otthoni emlékekbe kapaszkodó világgép kialakulásának éveit.

„RONGYOS KIS FALU VOLT”

Kovács Vilmos Gáton született, ebben a Munkács és Beregszász között félúton meghúzódo, hadak útjára vetett egykori jobbágyfaluban. 1975 tavaszán így emlékszik szülőfalujára a költő: „*Tipikus kárpátontúli falu volt ez a csehszlovák, majd a helyébe lépő horthysta csendőr szuronyára tűzve, az érthetetlen paragrafusok hálójában, olyan falu, amelyet a monarchia* romján kinevelt korrupt hivatalnokok serege szipolyozott, az isteni törvényekre épített falu, s e törvényekre a pap vigyázott, egyforma alázattal* szolgálva az istent, Masarykot, Benest és Horthyt. A hatalomnak ezek az alappillérei idézték elő életünk legborzasztóbb velejáróját: az éhséget és rosszultápláltságot, a tuberkulózist, a szörnyű betegséget, amely sokadmagával együtt anyámat is elvitte. 33 éves volt. Én pedig ekkor voltam kilenc. Akkor még természetesen nem érthettem meg, hol a bajok gyökere, miért neheziül családunk helyzete még azzal is, hogy a szüntelen házkutatásokon és börtönbüntetéseken felül a csehszlovák és magyar hatóságok kommunista párttagsága miatt megfosztották apámat állampolgárságától, amivel munkanélkülivé kárhoztatták őt, a földnélküli falusi kőművest...*”

1938 végén a horthysta hatóságok letartóztatták apámat, családunknak pedig el kellett hagynia a szülőfalut. Beregszászra kerültünk, majd egy év múlva Munkács külvárosában telepedtünk le. Nem változott semmi, itt is éppen olyan volt a nyomor, a rendőri megfigyelés, az iskolában a pálca, s ráadásul a megaláztatás." Nem csoda, hogy az újra, szabadabb levegőre, vágyó fiatal ember az első adandó alkalommal kitör eddigi világának zárt köréből, s kihasználva a „hatalom nélküli” állapotot, Debrecenbe, majd Budapestre utazik. Úgy érzi, hogy a vonat „az élet ütemét veri”, s a kilótt tankok hernyótalpa alatt ott hevernek a „törvények és rangok”. A szabadságérzet eufóriája még akkor is tart, amikor a Teleki tér mellől, a Lujza utcából hazatér Beregbe, s már a hatalomváltás új körülményei közt „új időket írnak neves és névtelen hősök.” Beleveti magát a munkába. Egy időben a beregszászi Terménykészletező Vállalat könyvelője, majd tanácsstíkárszülőfalujában, ahonnan egykor családjukat kitoloncolták. 1949-ben újra Munkácsra került, ahol az adóhivatal előadója, s levelező hallgatóként a csernovci-ivóvi pénzügyi-közgazdasági főiskolán tanul. De látja, látnia kell az ellentmondásokat is. Közel két évtized múlva írja: „Igaz az, hogy apámat május elsején földig verték a csendőrök, mert kommunista volt és tüntetett, de az is igaz, hogy mi a nép ellenségének bélyegeztük, munkatáborba vittük és sírba kergettük.” Nem véletlen, hogy az események sodrában képtelen „lírává oldani” emlékeit.

„VALLANI KELL”

Kovács Vilmos csak 1954 után kerül a sajtó, az irodalom vonzáskörébe. Igaz, új munkahelye egyelőre a munkácsi kerületi ukrán lap, a Prapor Peremohi (A Győzelem zászlaja), s az is igaz, hogy itt is könyvelőként dolgozik. De az is igaz, hogy a lap égése alatt működik az az irodalmi kör, ahol rendszeresen találkoznak a helyi ukrán értelmiség képviselői s az a néhány magyar irodalmár, akit nem sodort el a történelem. Ide jár többek közt, s itt olvassa fel egyre elvontabb, egzisztencialista szemléletű írásait Herpay Ferenc, a késői *Magyar Írás* felfedezettje (akinek életpályája ugyancsak Budapesten ért véget néhány évvel ezelőtt). Itt vitatják meg Kovács Vilmos első verseskötetének (*Vallani kell*, 1957) anyagát is. A több szem többet lát javító szándékú elve ugyanakkor nemigen használ a lírának. Ezek a versek igencsak jólfésültek, igazodnak a kor kultúrpolitikai elvárásaihoz. A „formájában népi, tartalmában szocialista” irodalom azonban jó iskola Kovács Vilmos számára. Formai fegyelemre, átgondolt fogalmazásra készíti. Tudatosan építi önmagát, birkózik az anyaggal s az útnak indító közösség lassan alakuló, kikristályosodó kor- és helyzettudatával. 1958-tól a Kárpáti Kiadó szerkesztője Ungvárott, s a terület „fővárosában” kétségtelenül többet tapasztalhat, több alkalmat nyílik szakmai beszélgetésekre s legfőképpen vitákra. Harcos, igazságtevő szenvedély lüktet újabb kötetéinek (*Tavaszi viharok*, 1959; *Lázás a Föld*, 1962) verseiben. Különösen az utóbbi kötetben sikerült végre önmagát nyújtania. Tegnapvult magával szembenézve évmilliók kényszerű ösztönéletével szakít egyszerre:

... Két lábra álltam, két lábra, végképp,
s kőbe karcolt arcom elfeledtem.

és verssé szépült a varázslat. . .

A nagy változások kora ez különben is a kárpátaljai magyar kultúrában. Teljessé válik a középiskolai hálózat, magyar tanszék indul az ungvári egyetemen, két évtized után újra indul a terület magyar napilapja, a könyvkiadónál évkönyvkísérletek, kalendáriumok jelennek meg, folyóiratok, új fórumok terve vetődik fel. . . Vannak, akik számára Kovács Vilmos túlságosan is szabad és túlon túl tehetséges. A névtelen feljelentők az ötvenes évek elejét idéző hangnemben támadnak. A költő azonban ekkor még keményen állja a harcot:

Egyenes sorok. A tintád égszín.

Leveled hosszú: rajta hét cím.

Fegyverré vált toll űz.

... tőlem akarod elvenni a szót?

*Soha! Mögöttem mind, aki csak szólt!
Itt bennem ezer évek kincse,
mit a nagy mérleg
örökségül nekem osztott,*

*Én érte szólok, én rá esküdtem:
magát új korokba harcoló új koromra,
melynek költője vagyok, nem zsoldosa.*

(VÁLASZ EGY NÉVTELEN LEVÉLRE)

A nyilvánvaló erkölcsi győzelem ellenére egyre szigorúbb elvi mérlegen mérik Kovács Vilmos írásait. Különösen 1965-ben megjelent regénye (*Holnap is élünk*)'időzött túl sokat a lektoroknál, s a szerző kisebb mértékű változtatásokra is kényszerült. Ez a könyv nem (vagy legalábbis nem csupán) a szovjet új hullám múlttal viaskodó, s a személyi kultusszal szembenező írásainak egyike, hanem elsősorban kisebbségi regény. Lényegében ez a könyv hívta fel a magyar irodalmi közvélemény figyelmét a kárpátaljai magyarságra, és az akkor szinte még csak potenciónalisán létező kárpátaljai magyar irodalomra. A *Holnap is élünk* ugyanakkor jellegzetesen költő-regény, érzések és érzelmek, lírai reflexiók sorozata, amelyeket csak néhol szakít meg egy-egy dokumentum-színezetű beszélgetés, vélhetően megtörtént „tárgyalások” rekonstrukciója. Nem kapunk tehát panoramatikus képet a tájegység életéről, a kisebbségi sors alakulásáról, a könyv megmarad a közismertnek hitt tények illusztrációs szintjén. Amiről viszont érzékletes képet kapunk: az irodalomban és az irodalomért folyó harcok különös küzdőtere.

MÉRLEG

Viszonylag hosszú várakozás után jelent meg a költő új verseskötete is, a *Csillagfénynél* (1968). Most azonban nemcsak a lektorok mérlegelése vett sok időt igénybe. Maga Kovács Vilmos is többször változtatott, alakított a köteten, érezhetően költői mérlegének szánta, így a *Csillagfénynél* egyszerre jelzi a megismert-meghódított költői világ határait, válságát és a választott út irányát, az új költői világkép körvonalait. Kovács Vilmos szégyen nélkül néz szembe egykor volt önmagával:

*Letörlöm arcomról a nyálat
s szembe fordulok a széllal...*

*Azt hittem, csak annyi most a dal:
réztrombitás, dobos marsok.
Vaskalapod hátán rozsdá mar
titkos címert.
Tenyeremen harkály harsog.*

*Faragott vándorbot vállamon.
Elöttem óperenciák.
Kiszolgált béremet rád hagyom.
Tarisznyámban
megtört cipő: egy fél világ.
(BÚCSÚ)*

A „RONGYOS KIS FALU” ÜZENETE

Most már a három hitű, három templomú, három temetőjű szülőfalura is indulat nélkül tud emlékezni, a Hét krajcár csendes-borongás derűjével. Igaz, a kárpátaljai magyar irodalom eddigi legszebb prózai írása, a *Kiskarácsony* nemcsak egy társadalmi réteg életét mutatja be, de áttételesen felvillantja magát a groteszk tréfákat űző történelmet is, amely gyakran fogastul verte ki a kisebbségi szegényemberek nyelvi-nemzeti tudatát. Versben még letisztultabban, higgadtabban szól a szülőfaluhoz kötődő emlékekről:

*Csak ennyi maradt: egy sánta csóka,
istálló megett fanyar csicsóka,
rúdon tengeri, tehéncsecs forma,
vén szabadkémény kövé hűlt korma,
nagyanyám kemény, göcsörtös keze,
egy zsidó szatócs, hét falu esze,
poros útszélen a bádog-Krisztus,
Templomos Kacsó, a kormánybiztos,
apám szép szívét dobbantó harag,
s a folyton síró három rézharang.*

*Csak ennyi maradt: a múlt hűlt korma,
rákarcolt emlék, vaspántos forma.
Hadak útja az! Ha arra járok,
utánam gágog két vizesárok,
tetszhalott-sárgán az idő moccan,
arcot ölt, elnéz sunyt szemmel, hosszan.
Már meg sem ismer, s én is csak vélem:
belőle buggyant lázongó vérem.*

(KOROM)

Ez a hadak útja hasonlat válik meghatározóvá a Csillagfénynél után született, a kisebbségi alaphelyzetet és valóságérzetet merész asszociációkkal a népi szürrealizmus képrendszerébe kapcsoló, kötetben már meg nem jelent versekben, így a *Bikahátonban*, de különösen a *Vereckében*:

*. . . Szerzett ellen, vesztett rokon
átka hull rám, mint a rontás.
Perli-e még ezt a hont más?*

*Ágyékomból most fák nyílnak,
fényes szemem kivirágzik,
szájam havas vihart habzik,
málló szirtbe temessenek,*

*fejem alatt korhadt nyereg,
két lábamnál lócsont sárgul
ősi jognak bizonyságul,
mert ez az út, kígyó bőre,
kit nem vitt már temetőre,
s ki tudja még, kit hoz erre,
menni vele öltre, perre.*

AZ ÖRÖKSÉG

Ezekben a versekben a kárpátaljai magyar irodalom felnőtt feladatához. Kovács Vilmos irodalomszervezőként is közel jutott ahhoz, hogy a pozsonyi *Irodalmi Szemle* tízéves évfordulójára, megfogalmazott irodalompolitikai célkitűzése megvalósuljon, s az „öntörvényei szerint kiértékelte”, a sajátos történelmi helyzetbe „került maroknyi közösség és az együttélő népek sorsát megfogalmazó kárpátaljai magyar irodalom „bekerüljön a nemzet szellemi vérkeringésébe.” Mindez azonban már csak tanítványainak feladata maradhat. Tanítványaié, akik az írószövetség védnöksége alatt működő Forrás Ifjúsági Stúdióban ismerték meg a szakmát és az emberi-költői helytállás törvényeit, s ma egyre jobban kiteljesedő publikációs feltételek közt hasznosíthatják többek közt az ő örökségét is. S ezért nem érkezhetsz haza Főtra Kovács Vilmos, a költő sem, mert szellemi otthona hazája mindenkor csak az útnak indító közösség lehet. Ott kell folytatni a félbemaradt munkát, ott kell letisztítani a folyton szálló portól s a „megszépítő messzeség” hazug ígézetétől írói-költői hagyatékát. Mert ahogy a József Attila sorsán tűnődő Kovács Vilmos is írta, az idő, az utókor sem tesz mindenkor automatikusan igazságot:

*Pihenj, ember.
Harcod megharcoltad, sorsod teljes.
Ne bántsa álmod se hozsanna, se vers,
mely sebzett szárnyal sírod fölött verdes,
hol a keresztén ördög ül:
Kétszínű ügyvédje az örök pernek,
s égő vörös nyelvvel nyalja
a színejátszó márvány falra
azok nevét, akik könnyen nyerne,
s patájával a földbe kaparja
azokét is, kiknek a vonatkerekek
jutnak örökök.*

(HOZSANNA NÉKED)

ŐSZI ELÉGIA

Hull a vadgesztenye.
Barna és meztelen,
mint vetkőző lányok
nyári ruhából kifeszülő teste.

Egy fruska gondolat ül mellém nesztelen.
Megnézzük egymást. Ő hallgat, én várok.

Megérinti arcom hajával az este.

Hull a vadgesztenye.

A betonszalagon apró morzejelek.
Vajon mit üzenhet az ősz a télnek?

Hogy a díszfa-élet
meddő és esztelen?

Csodálkozva néz rám egy ismerős gyerek.

Lehajtom fejem, felnézni nem merek.

Hull a vadgesztenye.

Ülök és hallgatom, hogy kopog a járda.

Ülök s latolgom, vajon mit vesztené
a világ, ha mindent előlről kezdene?

Millió év múlva milyen utat járna?

Hull a vadgesztenye, hull, s kopog a járda.

Hull a vadgesztenye.

Vajon hogy vesznek el
a nyomtalan űrben más messzi világok?

Elér-e még hozzánk,
s vesszük-e még hasznát,

mit pusztuló elméjük utolszor kiáltott?

A tömegsírokon nyílnak a virágok.

Hull a vadgesztenye.

sohasem lesz tele

a szalag, sosem lesz kész az az üzenet.

S mégis, ha felnézek a csillag-világra -
mintha csak utolszor, már én is üzenek.

Hull a vadgesztenye, hull, s kopog a járda.

1968

BÚCSÚ

Letörlöm arcomról a nyálat
s szembe fordulok a széllel.
Költöző madaram, szép bánat,
hová szállott?

Te őrizted, te beszéld el.

Állok az idő bal markában.

Nem fog rajtam vád sem, per sem.

Csillag ég kék szemem sarkában.

Merre mutat?

Elvesztetted legszebb versem.

Nyomodba szegődtem, kortesed.

Vadul vertem tányért, dobót.

Tomboló viharunk port evett
s csendet ellett.

Hallod? A Föld szíve dobog.

Azt hittem, csak ennyi most a dal,
réztrombitás, dobos marsok.

Vaskalapod hátán rozsdá mar
titkos címert.

Tenyeremen harkály harsog,

Faragott vándorbot vállamon.

Előttem óperenciák.

Kiszolgált béremet rád hagyom.

Tarisznyámban

Megtört cipő: egy fél világ

A Lengyel-Magyar határ Vereckénél

Kiadó:
Társadalomtudományi és Művészeti Közhazsnú Egyesület
Összeállította: Mankovits Tamás és Vári Fábrián László
Nyomtatta: Német Nyomda, Miskolc

A kiadvány támogatója:
Dr. Ódor Ferenc
a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Önkormányzat elnöke

KÁRPÁTALJA

KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS LAP

A tartalomról:

**A KMKSZ
VÁLASZTMÁNYI
ÜLÉSÉRŐL**

**MIT ÉR AZ EMBER —
HA KISEBBSÉGI MAGYAR?**

HODINKA-KONFERENCIA

**BADALÓ
JÖVŐT ÉPÍT**

**NEM HÉTKÖZNAPI
ELHALLGATÁSOK**

Világosító Szent Gergely örmény püspök fohásza az Úrhoz

— Chorennai Mózes krónikájának szellemében —

*Szentatyám, hallod? bomlik a karám.
Pásztora ellen fordul a jámbor barom,
s öklelő szarvában ott a halál.*

*Szentatyám, te tudod: nem én akarom,
hogy rágalmak s versek tárgya légy.
De háborog az éter,
s a kommentátorok fehér fogán
szívárog a gyalázat,
mint istállók hátsó falán
a trágyalé.*

*Szentatyám, te látod: Krisztusod öt sebe
sem váltotta meg a világot.
Az „Oszd el vagytonod.” elvéért ki nem köpte le
őt, a vezért,
mikor Pilátus felmutatta tiszta kezét,
és nagyobbat kiáltott.*

*Szentatyám, te tudod: a pilátusok győztek.
Ostorral kezükben, akik megelőztek —
kinyitották előtük az akolt,
s a történelem szikkadt mezőin
kétezer éve szikkadtan, vakon
szédeleg a nyájad.
A halott vezér hitét már nem őrzi,
s gyomos sírjára csurog a nyála.*

*Szentatyám, te látod:
a pilátusok keze tiszta.
A hatalom nagyobbat kiáltott
és rájuk bízta
az akolt,
s a történelem szikkadt mezőin
most ők terelik, ők őrzik
tikadtan, vakon
szédelgő ember-nyájad,
mely tenni már fáradt,
álmodni dőre,
s szívét nem találja
a rozsdás imák színpadi töre.*

1927. június 5-én született a Beregszász környéki Gáton. A munkácsi kereskedelmi középiskolában érettségizett 1945-ben. 1947–48-ban a beregszászi terményforgalmi vállalat könyvelője, majd egy évig szülőfaluja tanácsának vb-titkára volt. 1949-ben Munkácsra került, öt évig a helyi adóhivatal főreferense. Ezt követően a *Prapor Peremohi* című, munkácsi ukrán járási lap könyvelője és munkatársa. 1958-tól az ungvári *Kárpáti Kiadó* magyar osztályának szerkesztője, majd vezető szerkesztője 1971-ig; amikor állásából „jóindulatúan” eltanácsolják. Szeretettel és felelősséggel nevelte, támogatta az ungvári *Forrás Stúdió* (1967–1971) fiataljait.

Életének utolsó hét-nyolc esztendeje nélkülözések között, rákényszerített magányban, a súlyosbodó betegség szorításában telik. Ez idő alatt születik a magyarság őstörténetével foglalkozó, másfél ezer oldalnyi terjedelmű írása. Áttelepülése után három héttel, 1977. november 13-án rákban hunyt el Budapesten. Szellemi öröksége Kárpátalján felbecsülhetetlen.

(Kovács Vilmos e versével kapcsolatos írásunk a 9. oldalon olvasható)

*Szentatyám, te tudod: e fáradt nyáj után
hiába kiált már száz torok.
Tettet és álmat is utál.
Becsapták pilátusok és pásztorok,
akikben bambán hitt,
kik rózsafüzérrel láncolták össze
tonnás bombáit
és puskaporába tömjént kevertek.
De ezek a fáradtak, ezek a levertek,
ha megkergeti őket a vész —
holnap elnémítják harangjaidat,
mert ölni kell a kéz.*

*Szentatyám, te hallod? Bomlik az akol.
A pilátusok fehér fogán
szívárog a gyalázat,
s szédelgő ember-nyájad
tárguló orrcimpákkal a szelekbe szagol.*

*Szentatyám, imádkozz, ha marad még imád.
A történelem szikkadt mezőin
reszket a délibáb,
s horkanva torpan a jámbor barom:
fejét leszegi, szeme véres.*

*Szentatyám, verj félre minden harangot —
nyájad ölni készül.
Emberszagot érez.*

Ungvár, 1975 (?)

Kovács Vilmos
1927 – 1977